

інформації – *недочувши гаразд, перекрутиш те, що до тебе говорять* (тлумачення І. Франка). Інколи мовний потік захоплює інформацію, що не досягла мовця в повному обсязі, наприклад, мовець не дочув думку до кінця і, залишаючись вірним своїй звичці, доповнює її самостійно або інтерпретує по-своєму. Паремія зреалізовує мовленнєві жанри зауваження, заборони, заперечення, відмови тощо. Вислів «Довжник як бере, то дуже мудрий, а як віддає, то дурний» прокоментовано так: «Буває, що цілі не виправдовують засоби – позичальник як бере, то *строїть різні плани, а як віддає, то бачить, що все було нінащо* (тлумачення І. Франка). Зазначену паремію можна використовувати як попередження тому, хто надумав брати в борг». Читач має змогу глибше вникнути в суть розтлумаченої паремії, збагнути правильний контекст її вживання і взяти на своє озброєння.

Опрацювавши словник активного типу, читач, безумовно, поповнить свій активний словник новими висловами і зможе їх застосовувати в правильних контекстах, добре зрозумівши походження тих чи тих значень відповідно до етнокультурних особливостей нашого народу. Словник стане в пригоді не лише фахівцям – філологам, психологам, етнологам, культурологам, філософам; його з користю для себе можуть використати викладачі, студенти, політики, громадські діячі, оратори.

Михайло Панченко

СЛОВНИК-ДОВІДНИК ТЕРМІНОЛОГІЇ МУЗЕЙНИЦТВА

Роман Микульчик, Петро Слободян, Єлізавета Діденко, Тарас Рак – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – 128 с. – (Термінографічна серія *СловоСвіт*)

© Панченко М., 2013

Поява подібного словника викликає позитивний інтерес уже самим фактом свого видання. Окрім того, що цей складний жанр вимагає напруженої уваги та копіткого опрацювання різнопланових матеріалів, укладачі саме музейного довідника навряд чи могли сподіватися на широку фахову аудиторію. У той же час не викликає сумніву, що не надто чисельний цех музейників, а також працівники освітніх закладів і студентство, для яких музеєзнавство входить до програми навчального курсу, сприймуть появу такого видання з ентузіазмом.

Варіант, запропонований у термінографічній серії *СловоСвіт*, містить 1340 словникових статей із стислими означеннями понять та термінів пов'язаних з музейною справою. Поліграфічне оформлення словника відповідає загальному стилю серії, що вважається «хорошим тоном» для видавничих проектів подібного типу. Формат А5 у м'якій ламінованій палітурці – цілком достатнє й зручне рішення для книги обсягом у 128 сторінок. Потрібно відмітити, що при такій кількості словникових статей цей обсяг підкреслює лаконічний характер означень. Власне кажучи, класичне означення терміна являє собою твердження, яке розкриває ті властивості певного поняття, які є необхідними й достатніми для встановлення його змісту та відмінності від інших понять. З цієї точки зору стислість формулювань виглядає доцільною, хоча більшість колег, які ознайомились з виданням, висловлювали побажання щодо поглиблення змісту словникових статей. Зазначимо, що така позиція не вступає в протиріччя з методологічними засадами побудови словника – фактично мова йде про перехід до енциклопедичного жанру. У будь-якому випадку трактування ряду наведених термінів потребує деталізації, іноді – через зв'язок/посилання зі спорідненими статтями. Наприклад, формулювання «Гальванокопія – копія, одержана гальванопластикою» виглядає порожнім без роз'яснення поняття «гальванопластика», адже зрозуміло, що читач, який звертається до цієї статті зацікавився саме основним терміном, а не похідним від нього.

Введення до словника деяких термінів є явно надлишковим. Наприклад, статтю «Просвіт – проміжок між близько розташованими експонатами» навряд чи хто-небудь шукатиме у друкованому виданні, розуміючи це, як очевидне. Терміни ж типу «Пристінна музейна вітрина – музейна

вітрина, конструктивно призначена для встановлення виключно біля стіни», містять своє означення вже у самій назві.

Певні зауваження викликає система перехресних посилань. Наприклад, «Музейна споруда» трактується як «Споруда, яка має музейне значення» і відсилає до статті «Музейне значення», у якій мова йде вже виключно про музейний предмет, з посиланням на відповідну словникову статтю. У той же час, посилання на поняття «Музейна будівля» відсутнє, хоча з терміном «Споруда» воно має прозорий асоціативний зв'язок. Звичайно, різне смислове навантаження, на ці терміни визначене в кожній із статей, але висновки про їх відмінності користувач повинен робити сам.

Ряд концептуальних заперечень викликає трактування поняття «Унікальний документ – особливо цінний документ Національного архівного фонду, який має важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу, визначає його вклад у всесвітню культурну спадщину, не має аналогів і щодо юридичної сили, автографічності та зовнішніх ознак не може бути відновлений у разі непоправного пошкодження або втрати». Навіть з позицій формальної логіки ясно, що така характеристика як «унікальність» не може бути обмежена національними рамками. У наших архівних зібраннях присутні раритетні документи, які стосуються історії різних народів. До того ж, коли термінологія покликана обслуговувати предметну область, евентуально належну будь-якій країні світу, то в національному та політичному плані трактування термінів повинно мати нейтральний характер. Це має високе практичне значення – гармонізація міжнародних термінів є важливою частиною роботи Міжнародної організації зі стандартизації (ISO).

Можливо, має сенс дещо детальніше розробити схему посилання на нормативні акти, зазначаючи їх дати в словникових статтях (оскільки спеціальні терміни та їх означення існують помітно довше, ніж різні версії нормативних документів). Звичайно, їх повні реквізити наведені в бібліографії до видання, але практика показує, що пересічний читач нечасто звертається до цього розділу, особливо коли його задовольняє основний зміст статті. Це особливо важливо, якщо врахувати, що в словнику наявні певні розбіжності (переважно – скорочення та купюри) допущені при викладенні законодавчих положень. Наприклад, у цитуванні визначення «Охорона культурної спадщини» відсутні положення «виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація», які є невід'ємною частиною заходів з охорони пам'яток (розд. I, ст. 1 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).

Бажано ширше надавати інформацію й про такі інституції як ICOM (МРМ), підкреслюючи їх статусний рівень: «Міжнародна рада музеїв – всесвітня демократична неурядова організація (International Council of Museums, ICOM); створена для сприяння розвитку взаємодопомоги й співпраці між музеями і музейними працівниками різних країн». Невеликі вставки на кшталт «створена у 1946 р.» та «при UNESCO має вищий консультативний статус категорії “А”» цій статті зовсім не завадять. Ймовірно, вітчизняному читачеві також була б корисною інформація й про Український комітет Міжнародної ради музеїв.

Дещо розмитотою є межа між такими поняттями як «Музей-заповідник» та «Музей ансамблевого типу». В обох випадках до складу музейних комплексів можуть входити кілька видів пам'яток, експозиції, елементи культурного ландшафту тощо. А між тим, обов'язковим для термінології є принцип доповнюваності – тобто, значення терміна повинно закінчуватись там, де починається значення іншого. Втім необхідно визнати, що подібні зауваження стосуються не самого словника, а його предметної області – неусталеність музейної термінології була критично розглянута у вступному слові до видання.

Довідник супроводжується електронним варіантом на CD-носії, що особливо цінно в сучасних умовах. Стартова сторінка та робоче вікно бази має лаконічний дизайн, з кольоровою гаммою, витриманою в загальному стилі видання. Система проста і в цілому зручна для користування – з лівого боку робочого вікна розміщено алфавітний список термінів, з правого – текст з означенням, що стосується того пункту, на який передано фокус. Пошуковий сервіс забезпечує можливість швидкого відбору статей відповідно до заданої лексеми як в межах переліку, так і в текстах. Відносно цього є кілька зауважень.

По-перше, пошук здійснюється за сполученням літер у будь-якій частині слова. У результаті, у групі знайдених ми отримуємо не лише статті, які відповідають задуманому критерію (яким зазвичай

є ціле слово), а й ті, в назвах яких задана умова пошуку виступає морфемою у складі інших слів. Наприклад, задаючи умову «акт», ми відберемо не лише статті про відповідний тип документів, а й такі як «артефакт», «дидактична виставка», «музейна практика» тощо. Зазначимо, що сучасний програмний інструментарій надає можливість обмежити умови пошуку не тільки будь-якою частиною слова, але й цілим словом або його початком.

По-друге, пошук у масиві попередньо відібраних даних не здійснюється. Тобто, не можна спершу відібрати ряд статей за одним критерієм, а потім звузити коло знайдених за іншим. Інакше кажучи, пошук щоразу здійснюється по всьому списку термінів.

Певні зауваження є до розділу «Довідка». Перші його чотири вкладки містять передмову до видання, інформацію про всю серію *СловоСвіт*, дані про укладачів, тобто все те, що більш звично побачити в окремому розділі. Лише остання вкладка, яка і в англійському і в україномовному інтерфейсі носить назву PolyDic, містить інструкцію про інсталяцію та особливості користування диском.

Необхідно зазначити, що вище викладене є не стільки зауваженнями, а, швидше, пропозиціями до подальшого розвитку. Мабуть найкритичніше до своєї роботи віднесли самі укладачі, чітко та неупереджено охарактеризувавши у вступному слові найголовніші проблеми музейної термінології. Ними висловлено й думку про те, що це видання повинно стати стимулом для її упорядкування, із чим можна безумовно погодитись.

«Музейний простір» № 3 (5) 2012, С. 53–54

Виталь Моргунок

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

РЕЦЕНЗІЯ НА
«СЛОВНИК-ДОВІДНИК ТЕРМІНОЛОГІЇ МУЗЕЙНИЦТВА»
(Микульчик Р. та ін., Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 128 с.)

© Моргунок В. С., 2013

Щоб мати загальну картину щодо дотримання устандартованих правил слововживання, варто проаналізувати лише кілька перших сторінок.

Почнімо з терміностатті:

акт внутрішньомузейної передачі

Юридичний документ, що засвідчує факт передачі музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу (стор. 14).

Складне слово *внутрішньомузейний*, вжито неправильно, бо таке слово можна утворити лише від словосполуки *внутрішній музей*. Але, відповідно до змісту терміностатті, його треба було б утворити від словосполуки *внутрі (всередині) музею*. Тоді вийде складне слово *внутрімузейний*.

Відповідно до структури української мови й вимог стандарту ДСТУ 3966 [1] іменники, що походять від дієслова передавати, мають означати:

передавати, передавання – дію – передоручати відповідальність іншій особі;

передати, передання – подію – факт перейдення кінцевого етапу в перебігу дії передавати.

передача – об'єкт дії – те, що передають, передали чи мають передавати.

У цій терміностатті йдеться про факт того, що сталося, тобто – про подію. Тому і в терміні, і в виозначі (дефініції) замість слова *передача*, яке, відповідно до згаданого стандарту, має означати річ, треба вжити слово *передання*, що означає подію. Отже цю терміностаттю треба було подати так:

акт внутрімузейного передання

Юридичний документ, що засвідчує факт передання музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу.